

'Lam Gods' blijkt overschilderd

Restaurateurs ontdekken onder het gekende schilderij VAN EYCK'S echte werk uit 1432

- ▶ Wat jarenlang als werk van Van Eyck werd aangezien, is niet het originele *Het Lam Gods*
- ▶ Recente restauratie van de buitenpanelen brengt dat aan het licht
- ▶ De overschildering wordt nu verwijderd, het project wordt verlengd

Nicole LEHOUCQ

„Een volslagen verrassing”, noemt Ludo Collin, de rector van de Gentse Sint-Baafskathedraal, het. De restaurateurs die twee jaar geleden begonnen aan de conservatie- en restauratiebehandeling van de buitenluisen van *Het Lam Gods*, ontdekten dat Van Eyck's werk op elk van de acht panelen daarvan werd overschilderd. Dat gebeurde wellicht in de zeventiende eeuw. Door de vele vernislagen die in de loop der tijd werden aangebracht, bleef dit tot nog toe onopgemerkt, ook bij eerdere restauraties. Wereldnieuws, dus.

„Mogelijks raakte het schilderij, dat in de woelige periode van Beeldenstorm en Reformatie werd gedemonteerd, daarbij zo erg beschadigd, dat het gerestaureerd moest worden”, bedenkt Collin. „Over een opdracht daartoe zijn echter geen archiefstukken voorhanden. Toen werd ook anders gedacht over restaureren dan vandaag. Wordt nu een kleine beschadiging hersteld, toen kreeg het hele paneel meteen een frisse laag. Die overschilderingen gebeurden best wel vakkundig, ze zijn van hoge kwaliteit.”

Het restauratieteam van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium KIK-IRPA, maakte 'kijkvensters' om die overschilderingen te bestuderen. De universiteiten van Gent en Antwerpen stelden hoogtechnologisch materieel ter beschikking. Na maanden wetenschappelijk onderzoek is het nu zeker dat, als men de overschilderingen weghaalt, men op het originele werk van Van Eyck zal uitkomen, dat vrij goed bewaard is.

Een internationale commissie van experts, restaurateurs, kunsthistorici en scheikundigen, allen kenners van de Vlaamse Primitieven, adviseerde dan ook om de overschilderingen te verwijderen. Dat zal centimeter per centimeter gebeuren, met een scalpel onder een stereomicroscop. Monnikenwerk dus, dat ook hoogst ingrijpend is: na afloop zal de buitenzijde er anders uitzien dan wat we nu kennen. Het hele schilderij zal ove-

„De ontdekking leert ons nederig te zijn als we een waardeoordeel vellen”

rigens ogen zoals vier eeuwen geleden, want ook de oorspronkelijke polychromie van de lijsten wordt blootgelegd. Die werden eveneens overschilderd, zo bleek vorig jaar al. Lijsten maakten in de vijftiende eeuw integraal deel uit van een kunstwerk.

De eerste resultaten van de huidige werkzaamheden zijn alvast spectaculair. De plooiën in de mantels van de schenkers van *Het Lam Gods*, Joost Vijdt en Elisabeth Borluut, zijn veel scherper. Nu de zwarte achtergrond achter hen werd weggehaald, kwamen

slagschaduw tevoorschijn die een ruimte suggereren. In een hoek zijn zowaar geschilderde spinnenwebben te zien. Ze tonen het meesterschap van Jan Van Eyck, die zijn omgeving nauwgezet observeerde en de illusie van drie dimensies meesterlijk kon oproepen.

„En dan te bedenken dat we met z'n allen – vorig jaar bezochten nog 200.000 mensen *Het Lam Gods* – voor het schilderij stonden, het prachtig vonden en niet beseften dat het echte werk van Van Eyck veel mooier en van een nog grotere kwaliteit is”, vervolgt Collin. „Hoogst confronterend is dat. Het leert ons meteen nederig te zijn als we een waardeoordeel uitspreken.”

De buitenluisen vormen slechts de eerste fase in de behandeling van *Het Lam Gods*. De twee volgende fasen pakken de binnenpanelen aan. Het geheel zou vijf jaar in beslag nemen. Daar komt nu anderhalf jaar werk bij en een meerkost van 500.000 euro. Daarvoor dient de kerkfabriek een nieuw dossier in bij de Vlaamse overheid. Voor de twintig procent die de kerkfabriek zelf voor zijn rekening moet nemen, kan ze – net als voor dit hele restauratiedossier – een beroep doen op het fonds InBev – Baillet Latour. Voor het begeleidende wetenschappelijke onderzoek stelt het Gieskes-Strijbis-Fonds uit Nederland 240.000 euro ter beschikking.

U kunt de restaurateurs aan het werk zien in het Gentse Museum voor Schone Kunsten of, via de webcam, in het Caermersklooster. Tijdens de restauratie blijft *Het Lam Gods* in de kathedraal te bezichtigen. Zwart-wit foto's vervangen tijdelijk de panelen die in behandeling zijn.

CURSIEFJE

Jozefien VAN HUFFEL

Vooruit, met de geit op de bagagedrager van een fiets

„Een houten tafel in een stadspark, iets te drinken, de avond die valt. Met het rumoer van de Gentse Feesten op de achtergrond praten we. Over alles, over niets. Over koetjes en kalfjes, zeg maar. „Ze is niet lelijk, integendeel”, zegt iemand over iemand anders. „Maar het is een geit, echt waar.” Mijn gedachten dwalen af naar Burundi, waar ik achtenveertig uur eerder vertrok. En waar weinig mensen zouden begrijpen dat een geit bij ons soms ook een scheldwoord is.

Alleen al uit de trotse glimlach van de landbouwtechnicus die me op een paar grazende dieren wees, kon ik dat afleiden. „Des chèvres. Tu connais?”, vroeg hij. Ik schoot in de lach, daar midden in een veld op een van de heuvels van Gisuru. Hij keek een beetje teleurgesteld. En dus verzekerde ik hem dat de geiten van Burundi wel degelijk nieuw voor me waren. Dat ik voor mijn aankomst in zijn moederland bijvoorbeeld nog nooit geitenvlees had gegeten. Daar moest hij dan weer hartelijk om lachen. „Oh, ik begrijp ook niet waarom we het niet eten”, zei ik. Een gebraden geitenbrochette, had ik immers ontdekt, moet absoluut niet onderdoen voor een kotelet of biefstuk.

Ik vertelde hem vervolgens over mijn lievelingskost, de klassieke salade met warme geitenkaas. Hij schudde ongelovig zijn hoofd. Hoewel veel mensen in Burundi een of meerdere geiten bezitten, wordt er nauwelijks geitenkaas gemaakt in het land. Rijkere inwoners, al dan niet afkomstig uit Europa, betalen er in de hoofdstad Bujumbura dan weer veel geld voor.

Ik zweeg verder maar over het feit dat ik mijn geitenkaas het liefst koop bij een lokale, biologische geitenkweker. In mijn land is lokaal voedsel een trend en een bewuste keuze. In zijn land is het de enige optie. En zijn er jongens die elke dag vanuit hun eigen dorp naar de hoofdstad fietsen met op hun bagagedrager, stevig vastgemaakt, een stuk of vier levende geiten. Die verkopen ze vervolgens door.

Ik zweeg ook over de vriendin die twee jaar geleden naar een even biologisch landbouwproject in Portugal verhuisde, weg van de Belgische drukte en verwachtingen. Soms schrijft ze me brieven terwijl ze de geiten hoedt, een taak die haar duidelijk rust geeft. In ons land zijn geiten soms een alternatief voor luxe, ambitie en stress. In zijn land zijn ze een kans op een beter bestaan.

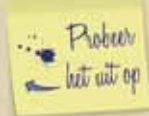
Een plastic tafel voor een klein restaurant, iets om te drinken, de avond die viel. Aan de Fransman Camille, die in Burundi voor Caritas België werkt, vroeg ik of de vaak loslopende geiten hier dan nooit gestolen worden. „Daar kun je hier drie jaar cel voor krijgen”, zei hij. „Ik hoorde van een man die het na zijn straf toch opnieuw deed. Toen kreeg hij zes jaar.” Het gesprek ging verder over koetjes en kalfjes – letterlijk. Camille verklapte ons immers het mooiste dat je kunt zeggen aan een meisje uit Burundi. „Zeggen dat haar ogen zo prachtig zijn als die van een koe, dat is hier echt flatterend.” Dat moest ik onthouden. Geen Belg die immers begrijpt dat een koe elders soms ook een compliment is. Jammer, nochtans.”

Soms schrijft ze me een brief terwijl ze de geiten hoedt. Dat geeft haar duidelijk rust

Restorateurs aan het werk: precisie, vakkennis en veel geduld. © Jean-Luc Elias/KIK-IRPA, Brussel

Start de Stille
www.startdestille.be

Hoe kan jij in je drukke leven innerlijke rust, diepgang en waarnachtigheid ervaren? Leer stilvallen, mediteren of bidden.